

В.В. Рагозіна, І.В. Руденко

**СИСТЕМА ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ
НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА У 1-МУ КЛАСІ**

**За програмою
інтегрованого курсу «Мистецтво»**

Навчально-методичний посібник

*Схвалено комісією з дисциплін художньо-естетичного циклу
Науково-методичної ради з питань освіти
Міністерства освіти і науки України*

Навчальна книга -
Богдан

ББК 74.268.53
Р14

*Схвалено комісією з дисциплін художньо-естетичного циклу
Науково-методичної ради з питань освіти
Міністерства освіти і науки України
(лист № 1.4/18 Г-156 від 22.01.2009)*

Рагозіна В.В., Руденко І.В.

Р14 Система творчих завдань на уроках мистецтва у 1-му класі. За програмою інтегрованого курсу “Мистецтво”: Навчально-методичний посібник. — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2010. — 80 с.

ISBN 978-966-10-0600-2

Пропонований навчально-методичний посібник для вчителів мистецьких дисциплін розроблено відповідно до інтегрованого курсу «Мистецтво» (авт. Масол Л., Белкіна Е., Оніщенко О., Очеретяна Н., Рагозіна В.) та узгоджено з педагогічними програмовими засобами «Мистецтво» для 1-4 класів («Контур-плюс», м. Рівне).

Навчально-методичний посібник пропонується у комплекті з зошитом-альбомом для учнів 1-х класів «Абетка мистецтв» (авт. Рагозіна В., Руденко І.; Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2010) і може використовуватися на уроках музики та образотворчого мистецтва.

Для вчителів мистецьких дисциплін, викладачів шкіл мистецтв та керівників гуртків палаців творчості дітей та юнацтва.

ББК 74.268.53

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

ISBN 978-966-10-0600-2

© Навчальна книга — Богдан,
майнові права, 2010

АБЕТКА МИСТЕЦТВ

ТЕМА 1. КРАСА НАВКОЛО НАС

З перших уроків школярі розпочнуть свою подорож до незвичайної країни – Країни Мистецтв. У своїх мандрах вони ознайомляться з різними видами мистецтв, почнуть вивчати їхню специфіку, пізнають багато нового й цікавого про мистецькі твори та майстрів, що їх створюють. На першокласників чекають мистецькі таємниці й відкриття, а ще – радість творчості. Отже, у дорогу...

УРОКИ 1-2. З чого складається світ

Музичне мистецтво. Одне з головних завдань першого уроку музики – навчити 6-7-річних дітей спостерігати за природним оточенням і предметами довкілля, уважно їх розглядати, вслуховуватися в їх звучання, співвідносити його з іншими звуками, що допоможе школярам класифікувати звуки на шумові й музичні. На початку уроку вчитель розповідає дітям про великий і різноманітний світ природи, речей і предметів, які мають свою форму, колір і які звучать. Розповідь бажано супроводжувати демонстрацією репродукцій картин з пейзажами, які б розширювали в учнів уяву про різноманіття навколишнього світу і природних явищ та предметів довкілля (ліс, водоспад, море, вулиці міст і сіл тощо) і, тим самим, стимулювати дітей згадувати звуки, які вони вже чули. Доцільним буде застосувати **завдання-спостереження** – вчитель пропонує учням розглянути все навколо, «послухати тишу» і назвати звуки, які воничують.

Цікавим методом пізнання нового матеріалу для першокласників стане **гра-імітація** типу «Уяви, що ти...». На першому уроці – це імітація звуків довкілля, якічують Лясолька і Барвик (або уявні хлопчик і дівчинка), мандруючи лісом, берегом моря і вулицями міста. Вчитель розповідає історію їхніх веселих пригод, показує серію малюнків уявно побаченого дітьми і пропонує школярам назвати й відтворити ті звуки, що почули діти у мандрівці (це можуть бути як вдало підібрані репродукції картин художників, так

і послідовність малюнків, зображення на яких дозволяє вчителю скласти розповідь, а учням – відтворити звуки. Наприклад: діти знаходяться на залізничному вокзалі; їдуть потягом; подорожують лісом, зустрічають різних пташок, тварин і комах; пливуть річкою у човні; їдуть містом на машині; вдома граються іграшками; розповідають про свої пригоди друзям тощо). Ігрова форма сприяє швидкому «включенню» дітей в пізнання нового матеріалу уроку, формуванню умінь аналізувати і класифікувати, завдяки чому учні краще усвідомлять поняття музичних і шумових звуків.

Для закріплення нової інформації на першому уроці та взагалі на уроках мистецтва у першому класі бажано обирати форму **гри, змагання або загадок**. Наприклад, «*Загадки-відгадки*» (за новою темою): вчитель демонструє аудіозапис зі зразками різних звуків. Якщо учні вважають, що почутий звук належить до групи музичних – вони піднімають руки, якщо чують шумові – кладуть їх на парту.

Шумові й музичні звуки можна створювати і розрізняти на слух і в інших **іграх-імітаціях**, зокрема у парах: один учень відтворює будь-який звук, інший – його відгадує і називає. Такі вправи дозволяють вчителю задіяти на уроці значну кількість дітей (адже всі хочуть брати участь у грі) і ще раз повторити з учнями матеріал уроку. Подібні вправи й ігри підводять першокласників до розуміння головних понять уроку – музика і мелодія. Учні починають усвідомлювати: музичні звуки відрізняються від інших звуків своєю наспівністю, тим, що їх створює людина. Джерелом музичних звуків є голос і музичні інструменти. З музичних звуків народжується мелодія – виразний наспів, який передає різні образи, почуття і настрої. На уроці школярі сприйматимуть чудові твори (Х.В.Глюк, мелодія з опери «Орфей та Евридика»; В.Косенко «Мелодія»), спробують висловити свої емоції й почуття від музики.

Під час уроків музичного мистецтва перед вчителем постає проблема – першокласники не вміють висловлювати словами свої почуття, емоції від прослуханих музичних творів, їм бракує слів. Найчастіше на запитання вчителя про настрій і характер музичного твору молодші школярі дають короткі відповіді типу «музика весела», «музика сумна». Радимо використовувати вчителю «Словник ознак характеру звучання емоцій» В.Ражникова (3, 430). У ньому

виділено 27 основних груп, кожна з яких налічує значну кількість близьких до головної характеристики слів-епітетів. На початку роботи достатньо брати декілька основних груп з мінімальною кількістю слів-характеристик у групах. Наприклад, група «Радісно»: святково, дзвінко, грайливо, легко, яскраво, блискуче; група «Похмуро»: сутінно, тужливо, притишено, понуро. Такі слова групами краще розмішувати на плакатах великими літерами (демонструвати за допомогою інтерактивної дошки), прочитувати школярам і звертатися до них з проханням підбирати з них найбільш відповідні характеристики до прослуханих творів. Поступово учні звикатимуть користуватися термінами, їхні відповіді не будуть одноманітними й учні розширюватимуть свій словниковий запас. Вчитель надалі доповнюватиме групи новими словами-характеристиками. Такі плакати можна використовувати протягом навчання не тільки у початкових класах, а й в основній школі, залучаючи учнів придумувати свої характеристики.

Тільки після такої попередньої роботи можна пропонувати школярам відкрити сторінку зошита-альбому і виконати завдання, що дозволить вчителю переконатися у тому, наскільки добре учні засвоїли основні поняття уроку. Оскільки «головна дійова особа» на малюнку – це котик, вчитель звертається до дітей з проханням допомогти йому відшукати на малюнку тих, хто створює музичні звуки. Учні уважно розглядають малюнок і «шукають» музичні звуки – показують Лясольку, яка грає і співає. Предмети або речі, що утворюють шумові звуки, діти можуть показати або обвести олівцем, а також озвучити.

Образотворче мистецтво. Урок образотворчого мистецтва розпочинається з ознайомлення учнів з виразними засобами графіки – крапкою, лінією, кольоровою лінією та усвідомлення її різних видів і характерів як засобу відображення навколишнього світу. Завдання у зошиті-альбомі побудовано у формі **гри-лабіринту**. Його мета – викликати інтерес першокласників до практичної образотворчої діяльності, дати можливість проявити уяву, допитливість у пізнанні навколишнього світу та задовольнити інтерес, розгадавши **загадку** на малюнку – «Згадайся, яка тваринка розпускає килимок». Крім того – сприяти розвиткові емоційної сфери дитини,

адже для того, щоб намалювати веселого котика, показати його грайливість, необхідно відчуті такі ж емоції і створити відповідний настрій у себе. Розглядаючи лабіринт, учні спочатку візуально допомагають котіку змотувати нитки в клубочки — намагаються очима простежити за лініями лабіринту і визначити колір клубків. Потім здійснюють це за допомогою кольорових фломастерів.

Вчитель може застосувати таку цікаву форму роботи, як **експерименти учнів з нитками**, використавши при цьому товсті нитки з натуральної чи синтетичної вовни. Дотиково відчуваючи фактуру нитки, учні сприйматимуть її як лінію, а змінюючи її вигляд, попрактикуються у створенні різних образів — закрученої, хвилястої, зигзагоподібної, прямої, ламаної тощо. Для цього дитина з'єднує ниткою крапки на малюнку, тобто використовує нитку як «інструмент» зображення, а потім повторює цей процес фломастером. Завдання у зошиті («змотай клубок ниток») передбачає, що учень починає обведення лінії-«нитки» фломастером того ж кольору, що й смужка килимка, і доводить лінію до клубка, де її й закручує (переплутані лінії-«нитки» та «клубочки» на малюнку намальовані штрихом і не мають кольору). Після виконання роботи вчитель просить дітей назвати колір, форму лінії і пофантазувати — на що схожі лінії: на стежку, що в'ється через пагорби; на струмок; на вужа, що повзе; на стрічку, яку влітають в косу дівчинки тощо).

Робота з ниткою стане першим кроком в **іграх-дослідженнях**, де учні експериментуватимуть з різними художніми матеріалами. На цьому уроці — це гра у перетворення прямої нитки у клубок-кулю, форму якої учні сприйматимуть візуально та дотиково і яку легко можна перетворити на іграшку: якщо клубок скрутити так, щоб залишився «хвостик» (край нитки), залишається додати вуха, наклеїти очі та ротик з паперу чи картону — і перед дитиною з'явиться тваринка. Кожен першокласник звуком («няв-няв» — котик; «пі-пі» — мишка, «ціп-ціп» — курчатко тощо) зможе пояснити, яку тваринку він уявляє, та разом з товаришем розіграти сценку зустрічі тваринок. Цікавою знахідкою уроку може стати колективна композиція з таких «образних» тварин, які зібралися на столі вчителя, щоб привітати дітей з першим уроком образотворчого мистецтва.